

Vlaanderen
is diervriendelijk

Huisdierwijzer rund

 Bos taurus

DEPARTEMENT
OMGEVING

vlaanderen.be/huisdierinfo

////////////////////////////////////

HUISDIERWIJZER: RUND

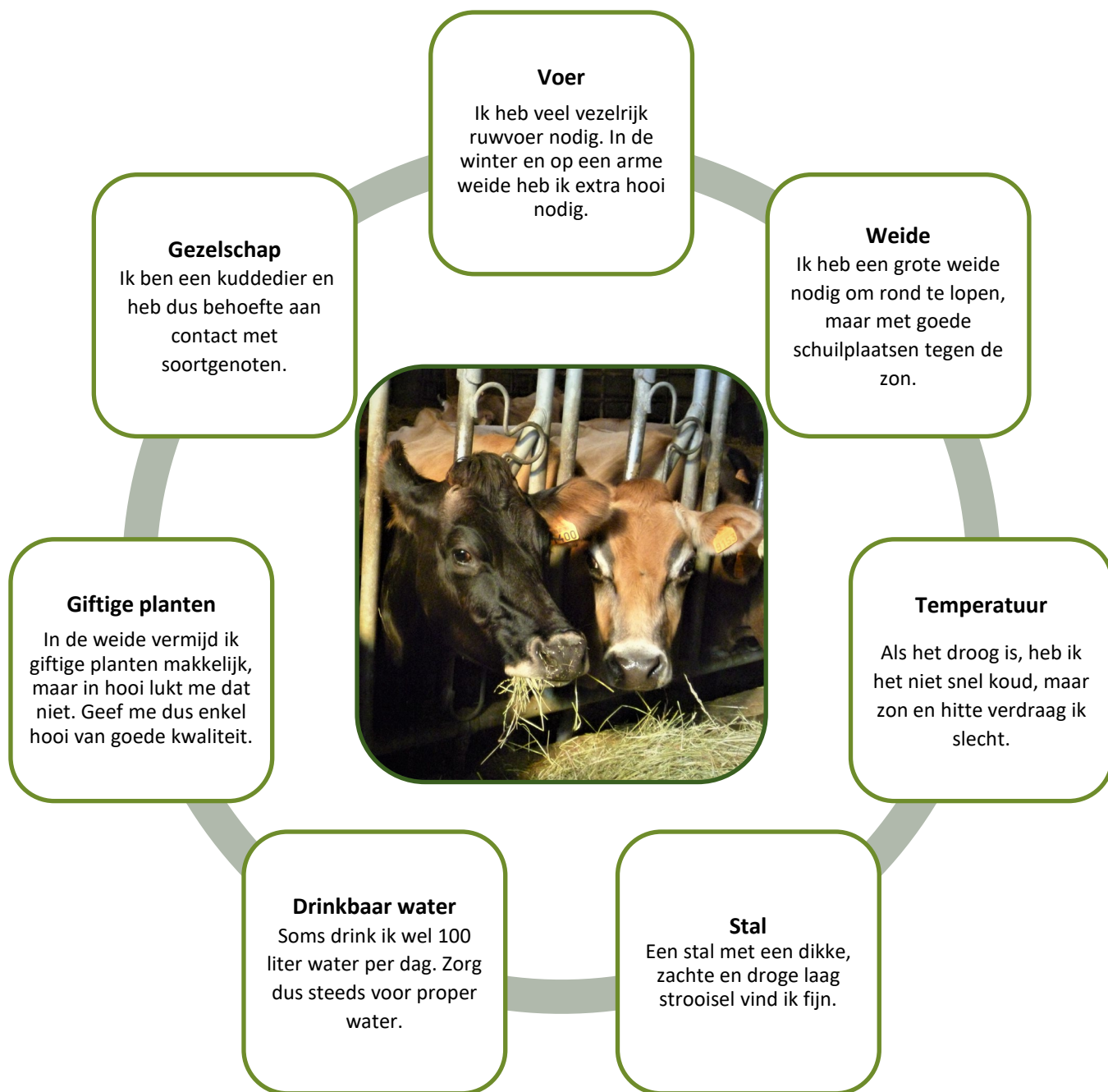
Bos taurus

////////////////////////////////////

INHOUD

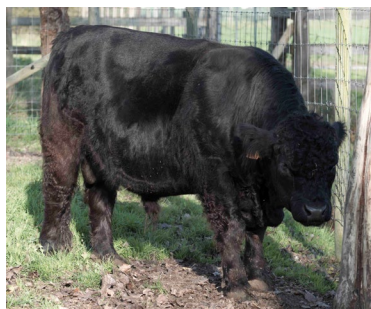
1	Overzicht	3
2	Natuurlijk gedrag en behoeften	4
3	Huisvesting en verzorging	5
3.1	Huisvesting	5
3.1.1	Stal en bodembedekking	5
3.1.2	Weidemanagement	5
3.1.3	Gezelschap	6
3.2	Voeding	6
3.3	Dagelijkse verzorging	7
4	Gedrag en omgang met het dier	7
5	Gezondheid	8
5.1	Voortplanting en bijhorend gedrag	8
5.2	Meest voorkomende gezondheidsproblemen	8
6	Aankoop of adoptie	9
7	Kosten	10

1 OVERZICHT

2 NATUURLIJK GEDRAG EN BEHOEFTE

Het rund zoals we dat nu kennen, stamt af van de oeros en werd ongeveer 10.000 jaar geleden gedomesticeerd in het Midden-Oosten. Zowel het Westerse rund (*Bos taurus taurus*) als de Oosterse zebu met de vetbult (*Bos taurus indicus*) behoren tot deze soort.

In de wereld zijn er meer dan 800 verschillende runderrassen. De leefgebieden variëren, van uitgestrekte steppes tot kleine weides in de bergen. Afhankelijk van het ras kunnen het gedrag en de behoeften van de runderen dus sterk uiteenlopen. Runderen zijn wel allemaal kuddedieren, maar de grootte van de kudde kan verschillen: van minder dan 10 tot meer dan 30 dieren. Koeien hanteren in de groep duidelijke sociale relaties. Normaal is het vrij duidelijk welke koeien de leiding hebben en is er weinig agressie in de kudde. Of volwassen stieren in dezelfde kudde gehouden kunnen worden als koeien, hangt af van het ras waartoe ze behoren.

Runderen grazen ongeveer 10 uur per dag, vooral 's ochtends en 's avonds. Zij liggen ook vaak neer, meestal herkauwen ze dan, vaak 8 tot 10 uur per dag. Echt slapen doen runderen weinig, het gaat van een uur tot een paar uur. In sommige omstandigheden leggen runderen iedere dag lange afstanden af, tot wel 20 km.

Runderen horen beter dan mensen, zowel lagere als hogere tonen. Ze hebben een breed gezichtsveld. Hoewel runderen elkaar puur "op zicht" kunnen herkennen, gebruiken ze geluid om informatie uit te wisselen en elkaar te herkennen.

Hoe groot runderen worden, hangt enorm af van het ras waartoe ze behoren. De mini-zebu wordt amper 1 meter hoog en weegt tot 250 kg als hij volwassen is. Koeien van "gewone" rassen zullen groter en zwaarder zijn: tot meer dan 1000 kg. Stieren zijn vaak enkele honderden kilogram zwaarder, en volwassen Chianina-stieren zijn zelfs tot 1500 kg zwaarder. Runderen kunnen zo'n 15 tot 25 jaar oud worden. Op basis van het gebit kan een kenner de leeftijd schatten.

Indeling in het dierenrijk

Rijk	<i>Animalia</i> (dieren)
Stam	<i>Chordata</i> (chordadieren)
Klasse	<i>Mammalia</i> (zoogdieren)
Orde	<i>Artiodactyla</i> (evenhoevigen)
Familie	<i>Bovidae</i> (holhoornigen)
Soort	<i>Bos taurus</i>

3 HUISVESTING EN VERZORGING

Runderen worden zeer veel gehouden als productiedier in de landbouw. In deze huisdierwijzer bespreken we het rund als hobbydier. De omstandigheden en houderijsystemen in de landbouw komen dus niet aan bod.

3.1 HUISVESTING

Runderen hebben een weide en een schuilstal nodig. De schuilstal moet beschutting geven tegen de zon en de regen. Alle dieren moeten gelijktijdig in de stal droog kunnen staan. Toegang tot een weide vermindert het risico op heel wat aandoeningen. Als de dieren meer ruimte hebben en buiten lopen, dan hebben ze meer mogelijkheden om hun natuurlijke gedrag te tonen.

3.1.1 Stal en bodembedekking

De stal moet goed geventileerd zijn, met een voldoende dikke en droge laag strooisel. Dit kan stro zijn, maar bijvoorbeeld ook houtkrullen, zand of iets dergelijks zijn geschikt. Een droog, zacht ligbed voorkomt veel uierproblemen.

Een rund moet vrij kunnen bewegen in de stal. Op die manier kan het rondstappen, zich verzorgen en gaan liggen en eten waar en wanneer het dier wil. Voorzie dus een ruime stal met voldoende lig- en eetplaatsen.

De grootte van de stal kan worden afgeleid uit de stokmaat (de rughoogte) van de runderen. Neem voor het vloeroppervlak de formule: $(\text{stokmaat} \times 2)^2$. De stal moet hoog genoeg zijn zodat het dier ongehinderd kan eten en wandelen. Let daarbij vooral op de lengte van hoorns.

Runderen hebben veel sneller last van de hitte dan van de koude. Zeker als ze melk geven, kunnen koeien zonder probleem vriestemperaturen verdragen. Sommige rassen kunnen er natuurlijk beter tegen dan andere. Zeboes verdragen bijvoorbeeld goed hogere temperaturen, Holsteins dan weer slecht. Alleszins moet je ervoor zorgen dat de dieren buiten schaduw hebben, en binnen hebben ze goede ventilatie nodig.

3.1.2 Weidemanagement

Hoeveel oppervlakte weide je nodig hebt, hangt af van de kwaliteit ervan. Van een gemiddeld groot runderras hou je drie dieren per hectare. De persoonlijke ruimte per dier is ongeveer 360 m², maar dan moet je zeker

ruwvoer bijvoederen. Door de weide in stukken op te delen of strookbegrazing toe te passen, geef je het gras de kans om terug te groeien. Als je geregeld een nieuw stuk weide kan geven, dan blijft het grasland in goede staat. De mest van de koeien wordt dan beter verspreid waardoor de koeien minder kans hebben om infecties van bijvoorbeeld parasieten op te lopen.

Een goede afrastering van de weide is zeker nodig. Om te voorkomen dat de dieren kunnen ontsnappen zijn een voldoende hoog hek van gaas of ten minste twee stroomdraden nodig.

3.1.3 Gezelschap

Runderen zijn kuddedieren en hou je nooit alleen. Contact met soortgenoten is belangrijk voor deze dieren. Een uitzondering is een kalvende koe: een koe die moet kalven, wil zich normaal afzonderen van de kudde. Indien mogelijk geef je ze dus een aparte ruimte, of minstens wat extra plaats. Wel is het prettig als de koe de rest van de kudde nog kan zien.

3.2 VOEDING

De voeding van een koe hangt af van de leeftijd en de gezondheid van de koe. Kalveren drinken melk en volwassen runderen moeten continu ruwvoer (bv. hooi) ter beschikking hebben.

Tijdens de voedertijd komt al eens agressie voor. Voorzie dus voldoende voederbakken zodat alle dieren tegelijk kunnen eten. Reken op 1 meter voederbak per koe. Dat kan minder zijn wanneer er bijvoorbeeld een tussenschot tussen de bakken staat.

Ruwvoer zoals hooi is zeker nodig voor een goede penswerking door de vele vezels. Dat geef je best in een ruif, zodat het niet op de grond ligt en niet vuil wordt. Plaats de ruif zo dicht mogelijk tegen de grond, want runderen hebben moeite om uit hogere eetbakken te eten. Energierijk voer zoals suikerbieten of krachtvoerkorrels leveren bijkomende voedingsstoffen. Overdrijf hier echter niet mee, want hobbyrunderen zullen snel te veel voer opnemen en daardoor vervetten. Fruit of brood moet je om diezelfde reden mijden.

Wat voer je een rund?

Dagelijks voer	Met mate voeren	Niet voeren
Hooi	Suikerrijke voeders zoals granen en bieten	Groenafval
Kuilvoer	Krachtvoer	Tuinafval
Gras		Etensresten: wettelijk verboden i.v.m. ziekerisico's!
Zoutliksteen		

Runderen drinken veel, tot 100 liter per dag. Ze hebben dus altijd vers water nodig. Aanvullend hebben runderen in de weide en op stal een speciale liksteen voor runderen nodig. Op die manier hebben ze altijd genoeg zouten ter beschikking.

Let op: de dieren hebben het moeilijk om gevaarlijke en giftige planten te herkennen in hooi. Veel planten blijven ook giftig als ze gedroogd zijn. In de weide herkennen en vermijden runderen de giftige planten meestal, maar probeer die planten zoveel mogelijk weg te houden of te verwijderen. Er zijn veel planten die slecht zijn voor hun gezondheid, maar zeker Jacobskruiskruid en stinkende gouwe zijn giftig voor runderen.

Als je vermoedt dat je dier een vergiftiging heeft, bel dan je dierenarts of het [Antigifcentrum](#) op het nummer 070 245 245, gratis en 24/7. Zij kunnen je zeggen welke eerste zorgen je indien nodig moet toebrengen.

3.3 DAGELIJKSE VERZORGING

Dagelijks

- Verwijder mest en geef vers stro.
- Geef nieuw ruwvoer en indien nodig ook krachtvoer.
- Geef proper water.
- Bekijk of de dieren er gezond uitzien en zich normaal gedragen.
- Kijk bij kalveren zeker goed na of ze geen diarree hebben.

Minstens eenmaal per week

- Doe een grondige controle van de automatische drinksystemen als je die hebt.
- Controleer de afsluiting van de weide.

Jaarlijkse taken

- Weidemanagement is nodig om duurzaam met de weide om te springen en de infectiedruk van bijvoorbeeld parasieten te doen dalen.
- De klauwen van de runderen moeten jaarlijks gekapt worden.
- Minstens één keer per jaar moet de stal grondig gereinigd en ontsmet worden. Hoe meer dieren je houdt, hoe vaker dit moet gebeuren. Verwijder op dat moment alle demonteerbare materialen en verwijder alle los en aangekoekt vuil. Een hogedrukreiniger met een reinigingsmiddel is hiervoor handig. Spoel vuil en reinigingsmiddel af en zorg dat er geen plassen achterblijven.

4 GEDRAG EN OMGANG MET HET DIER

Een heel typisch gedrag van runderen is het herkauwen. Ze halen voedsel uit de pens terug naar de mond en kauwen dit verder fijn. Dit is erg belangrijk voor hun spijsvertering. Als dit gedrag verstoord is, dan zal de koe ernstig ziek worden. Controleer dan zeker of er iets scheelt met het voeder, en contacteer een dierenarts.

Mannelijke runderen kunnen soms zeer dominant zijn in een kudde. Zeker wanneer er brontstige koeien in de kudde zijn. Stieren kunnen ook zeer gevaarlijk zijn voor de mens. Wil je toch een stier houden, dan is castratie een mogelijkheid. Dit moet onder verdoving gebeuren, dus door een dierenarts.

Meestal geven koeien op zich weinig overlast, al kunnen ze soms luidruchtig loeien. Hou hiermee rekening als je burens hebt dicht bij je weide of je stal.

De manier waarop je voor de dieren zorgt, heeft een grote invloed op hun welzijn en de gezondheid. Positieve contacten zoals aaien, spreken, enz. zorgen voor minder stress en angst. Let erop dat koeien een zeer breed gezichtsveld hebben: ze zien je dus ook langs achter aankomen. Runderen kunnen verschillende mensen herkennen. Ze gebruiken daarvoor vooral de kledij, maar herkennen ook gezichten. Runderen hebben een zeer goed gehoor. Vermijd dus onrust en lawaai.

De hoorns van runderen kunnen gevaarlijk zijn voor de veehouder maar ook voor de andere dieren in de kudde. Om deze redenen laat men runderen vaak onthoornen. Deze ingreep mag enkel uitgevoerd worden onder verdoving door een dierenarts.

5 GEZONDHEID

5.1 VOORTPLANTING EN BIJHOREND GEDRAG

In principe kunnen koeien heel het jaar bronstig worden, maar meestal spelen de seizoenen een rol en komt de bronst vlotter in de lente en de zomer. Een koe die bronstig of “tochtig” is, draait meestal haar staart een beetje opzij en loeit meer dan normaal. Soms is er ook wat slijm te zien aan het geslachtsorgaan. Als er een stier tussen de koeien loopt, dan zal die een tochtige koe zeker tijdig herkennen. Een rund is gemiddeld 282 dagen of ruim 9 maanden drachtig. Een koe die moet kalven, wil zich afzonderen van de kudde. Indien mogelijk geef je ze dus een aparte ruimte, of minstens wat extra plaats. De koe blijft na de bevalling tot 3 weken met haar kalf aan de rand van de kudde. Al snel zoeken de verschillende kalveren elkaar op en gaan moeder en kalf op in de kudde.

Jonge kalveren krijgen normaal hun voeding door te zogen. Als het niet mogelijk is om het kalf bij de koe te laten, of er is een probleem met de melkproductie, dan geeft je best het kalf melk met een fles of speenemmer. Een kalf moet zo snel mogelijk na de geboorte voldoende biestmelk drinken bij de moeder. Biestmelk is een soort melk die de moeder de eerste uren na de geboorte uitscheidt. Deze melk zit boordevol levensnoodzakelijke antistoffen om het kalf te wapenen tegen allerlei ziektes. Liefst binnen de 4 uur, maar zeker binnen de 12 uur zou het kalf 4 tot 6 liter biestmelk moeten krijgen. Als het niet mogelijk is een kalf te laten zogen bij de moeder, dan vraag je best raad aan een dierenarts. Zodra het twee weken oud is, begint het kalf vast voedsel te proeven. Zorg ervoor dat het kalf ook toegang heeft tot dit voedsel. Na 10 maanden zijn de meeste kalveren gespeend. Ze blijven nadien wel nog een hele tijd bij de moeder in de buurt.

Let bij sommige rassen en zeker bij vleesrassen zoals het Belgisch Witblauw zeker op bij de geboorte: vaak treden er problemen op en is een keizersnede nodig doordat het bekken van de koe smal is en de kalveren vrij groot zijn.

5.2 MEEST VOORKOMENDE GEZONDHEIDSPROBLEMEN

Een gezonde koe ziet er alert uit en heeft een glanzende vacht. Hou zeker ook de conditie van een rund in de gaten: zowel te mager als te vet is niet goed. Neem dagelijks de tijd om in de weide en de stal het gedrag van de dieren goed en rustig te bekijken. Koeien zijn prooidieren. Dat betekent dat ze geen duidelijke signalen zullen geven van ziekte of pijn, tot het zeer ernstig wordt. Dat geldt zeker als er mensen in de buurt zijn. Probeer dus geregeld “ongemerkt” je dieren te observeren.

Je moet een rund laten vaccineren tegen bepaalde aandoeningen. Let erop dat ook hobbyrunderen kwetsbaar zijn voor dezelfde ziektes die landbouwdieren kunnen treffen. Daarom moet je sommige ziektes ook melden aan de overheid. Laat zieke dieren daarom altijd controleren door een dierenarts, die deze melding voor je kan doen wanneer dat nodig is.

Vanaf de aankoop van een rund moet je al rekening houden met deze meldingsplichtige ziektes. Elk rund dat van eigenaar verandert, moet onderzocht worden op tuberculose en brucellose. Momenteel loopt er een officieel bestrijdingsprogramma tegen IBR (infectieuze boviene rhinopneumonie) en BVD (boviene virale diarree) waaraan ook hobbyrunderen onderworpen zijn. Vraag raad aan je dierenarts.

De belangrijkste gezondheidsproblemen zijn:

- **Diarrhoe**

Symptomen: platte mest, vuil achterwerk.

Dit kan door een voederprobleem zijn, zoals te weinig vezel, maar ook een ziekte. Vooral kalveren zijn gevoelig aan diarree. Vraag tijdig de dierenarts.

- **Mastitis of uierontsteking**

Symptomen: een harde warme uier, trappen als een kalf uit een specifieke speen wil drinken.

Een uier kan ontsteken door een besmetting met verschillende bacteriën. Een behandeling door de dierenarts is nodig. Een propere en droge huisvesting zijn belangrijk als preventie.

- **Kreupelheid door pootproblemen**

Symptomen: kale plekken, dikke knieën, dikke hakken, manken, moeilijk rechtekomen.

Deze symptomen zijn meestal het gevolg van een huisvestingsprobleem en ze kunnen kreupelheid veroorzaken. Zorg zeker voor een voldoende dikke, zachte en droge ondergrond in de stal. Vraag raad aan de dierenarts.

- **Geboorteproblemen**

Symptomen: geboorte duurt lang, koe geraakt uitgeput.

Als het kalf te groot is voor de koe of het ligt niet juist, dan kan de koe mogelijk niet alleen kalven. Soms is het voldoende wat te trekken aan de poten van het kalf, maar een keizersnede kan zeker nodig zijn. Tenzij je veel ervaring hebt, vraag je best onmiddellijk raad aan de dierenarts. Als het fout loopt, kunnen de koe en het kalf immers sterven.

- **Schurft en schimmel**

Symptomen: plekken met korsten van huid en haar, soms vochtig, kan over het hele lichaam verspreid worden.

Afhankelijk van de plaats van de plekken kan dit door verschillende soorten mijten of huidschimmel veroorzaakt worden. Er zijn hiervoor speciale behandelingen beschikbaar via de dierenarts. Let op: sommige parasieten en schimmelinfecties kunnen op mensen overgaan.

- **Worminfecties**

Symptomen: slechte groei, magerte, diarree

Zeker op natte weiden waar vaak en lang runderen lopen, kunnen veel wormen aanwezig zijn. Je kan dit verminderen door geregeld van weide te veranderen. Vaak zijn jonge runderen hiervoor het meest gevoelig, de oudere dieren ontwikkelen bij voldoende contact een stevige weerstand. Een behandeling is mogelijk via de dierenarts.

6 AANKOOP OF ADOPTIE

Runderen zijn weidedieren die een stal nodig hebben. Enige kennis van runderen is nodig om de dieren goed te verzorgen en hanteren. Heb je weinig ervaring met runderen, informeer je dan zeker bij rasverenigingen en ervaren eigenaars.

De volgende vragen helpen je om te bedenken of het houden van runderen bij je past:

- Runderen kunnen 25 jaar oud worden, kan je er zolang voor zorgen?
- Heb je de ruimte of kan je een weide met stal huren?
- Heb je voldoende financiële middelen voor de verzorging, het voer en de dierenartskosten?
- Heb je de tijd om dagelijks te voeren en uit te mesten?
- Kan iemand de dieren verzorgen wanneer je op vakantie gaat?

Runderen hou je het beste in een kleine kudde. Bekijk dus of je er meerdere kan houden. Let op de toestand van het rund dat je wil kopen. Koop nooit een dier dat er niet gezond uit ziet. Er zijn een aantal regels die gelden bij de aankoop en verkoop van runderen, bijvoorbeeld over de documenten die moeten meegeleverd worden en

de ziektecontroles die moeten uitgevoerd worden. Informeer je hierover goed. De [website van het Federaal Voedselagentschap](#) is een goed startpunt. Je kan je als hobbyhouder ook wenden tot het [Steunpunt Levend Erfgoed](#).

Runderen mag je niet zomaar houden. Ook als hobbyhouder moet je aan een heel aantal regels voldoen. De nodige informatie vind je op [de website van Dierengezondheidszorg Vlaanderen](#). Let op: afhankelijk van waar je woont en hoeveel dieren je wil houden, is het mogelijk dat je bv. een milieuvergunning nodig hebt.

7 KOSTEN

De aankooprijzen van runderen lopen sterk uiteen. Reken op meer dan 500 euro voor een koe. Jonge stieren zijn vaak goedkoper, reken hier de castratiekosten nog bij.

Daarnaast zijn er uiteraard nog heel wat andere kosten: een weide, een stal, het stro, het voer en de dierenarts kosten geld. Een halve hectare weide huren kost ongeveer 800 euro per jaar. Een schuilstal zelf maken kost al snel meer dan 400 euro.

Informeer je vooraf over de kostprijs van hooi of kuilgras bij jou in de buurt. Een koe eet al snel voor 30 euro per maand aan ruwvoer.

Postadres

Koning Albert II-laan 15 bus 548
1210 Brussel
vlaanderen.be/dierenwelzijn